

Барабаш В.В., магістр; науковий керівник: Коваленко Д.І., к.е.н., доц.

Київський національний університет технологій та дизайну

ДЕПОЗИТНІ ОПЕРАЦІЇ В КОМЕРЦІЙНИХ БАНКАХ ТА ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ

***Анотація.** В статті розглянуто економічну сутність банківських ресурсів, їх значення при формуванні депозитного портфеля комерційними банками. Досліджено шляхи формування депозитного портфеля. Проведений аналіз ринку депозитів України. Визначені основні напрямки ефективної депозитної політики банків. Визначено, що для ефективного функціонування банківського сектора і подальшого вкладення коштів в економіку, необхідною умовою є наявність в банках довгострокових коштів.*

***Ключові слова:** банк; банківські ресурси; ресурсна політика; депозит; депозитна політика; депозитний портфель.*

Barabash V.; scientific supervisor: Kovalenko D.

Kyiv National University of Technologies and Design

DEPOSIT OPERATIONS IN COMMERCIAL BANKS AND THEIR EFFICIENCY

***Abstract.** The article deals with the economic essence of bank resources, their importance in the formation of a deposit portfolio by commercial banks. The ways of forming a deposit portfolio are investigated. The conducted analysis of the deposit market of Ukraine. The main directions of effective deposit policy of banks are determined. It has been determined that for the effective functioning of the banking sector and further investment in the economy, the necessary condition is the availability of long-term funds in banks.*

***Keywords:** bank resources; deposit; passive operations; deposit policy; bank deposit portfolio; attracted resources; price and non-price methods.*

Постановка проблеми. Зовнішнє середовище, що формує ринок фінансових послуг України, характеризується жорсткою конкуренцією на фоні динамічності та постійного дефіциту фінансових ресурсів, є достатньо складно прогнозованим та не стійким. Це пов'язано не тільки з низьким рівнем економічного розвитку, але і з нестійкою політичною ситуацією в країні. Всі ці фактори негативно впливають на процес залучення вільних грошових коштів економічних суб'єктів на депозитні рахунки банків, і тим самим гальмують процес нарощування ресурсів банківської системи та їх подальшої трансформації в інвестиції. Для мінімізації ризику і підвищення ефективності депозитної політики банку необхідно постійно аналізувати і вдосконалювати роботу банківської установи по залученню депозитів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективної діяльності банків, зокрема проблеми залучення ресурсів та питання розробки ресурсної політики розглядалися у роботах таких науковців, як О.Д. Василик, М.І. Савлук, О.І. Лаврушин [11] в частині дослідження основних депозитних ризиків комерційного банку. Л.О. Примостка [9] приділяв увагу вивченню сучасних методів і підходів до формування депозитного портфеля комерційного банку. Н.І. Версаль і С.Л. Коваль [10] у своїх працях досліджували особливості формування депозитних ресурсів банками України. А.Л. Лобанова [12] досліджувала ресурсну політику комерційних банків України.

Однак, питання ефективного формування депозитного портфеля, як інструменту ресурсної політики банку потребує подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів формування ресурсів банку за рахунок депозитних джерел та визначення основних напрямів вдосконалення процесу формування депозитного портфеля як інструменту ресурсної політики банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою основою діяльності банків є формування ресурсної бази, оскільки для здійснення комерційної та господарської діяльності банки повинні мати у своєму розпорядженні певну суму грошових коштів, тобто ресурсів. На сьогодні не існує однозначного визначення поняття «ресурси банку». Чимало вітчизняних та зарубіжних вчених у своїх дослідженнях дотримуються традиційної точки зору щодо сутності цієї категорії, вважаючи ресурси комерційного банку власними коштами банку. Однак, одним з найпоширеніших визначень ресурсів комерційного банку є наступне: банківські ресурси – це сукупність грошових коштів, які знаходяться у розпорядженні банку і використовуються ним для здійснення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій [2].

Банківські ресурси з точки зору джерел утворення поділяються на дві великі групи: власні ресурси банку і зобов'язання.

В сучасних умовах формування банківських ресурсів відбувається під впливом багатьох факторів, як внутрішніх так і зовнішніх. До внутрішніх факторів можна віднести такі як: фактичний розмір капіталу; імідж банку на ринку депозитних внесків і поточних рахунків; ефективність маркетингової, конкурентної політики банку; кваліфікація персоналу; технології, що використовуються банком, та їх відповідність потребам наявних і потенційних клієнтів; широта послуг, що надаються клієнтам у процесі обслуговування їх поточних, депозитних й інших рахунків; фінансові можливості щодо оплати залучених коштів; ефективність розміщення залучених коштів; цінова політика банку; маркетингова стратегія банку; стабільність клієнтської бази банку; стратегія реструктуризації банку, взагалі та фінансової реструктуризації. Більшість вчених дотримуються думки, що найвпливовішими зовнішніми факторами є: облікова ставка НБУ; норматив обов'язкового резервування; конкуренція банків; податкове законодавство; економічні нормативи діяльності банків; система гарантування вкладів; стан і тенденції розвитку фінансового ринку; збільшення доходів населення.

Від ефективності ресурсної політики банку залежить його стійкість та спроможність генерувати капітал з метою розширеного відтворення економіки країни. Внутрішня проблема нестачі фінансових ресурсів українських банків пояснюється їх неефективним управлінням, що ускладнюється цілою низкою зовнішніх факторів на рівні держави.

Більшість авторів, які займалися дослідженням сутності депозитів, визначають депозит як гроші або грошові кошти, що передані банку на зберігання під певний відсоток. Проте деякі автори депозит розглядають як позику, що надається суб'єктами господарювання та населенням у користування банку на вигідних умовах. Задля узагальнення поняття «депозит», варто виходити з тих класифікаційних ознак, які можуть допомогти розкрити сутність цієї категорії. Передусім до цих ознак потрібно віднести:

– зв'язок між грошовими коштами, отриманими клієнтом, та їхньою частиною, яка буде внесена на депозит;

– мета укладення депозиту;

– кількість пропозицій на депозитному ринку [1].

Депозитна політика банку ґрунтується на дослідженні досягнутого рівня розвитку депозитних відносин банку з клієнтами і націлена на їх вдосконалення та розвиток. Банку важливо розробляти депозитну політику, насамперед, тому що, це дає можливість регулювати, управляти, раціонально організовувати взаємовідносини між банком і його клієнтами щодо зворотнього руху коштів. У процесі розробки депозитної політики банку слід враховувати рівень розвитку суспільства, банківської системи держави і конкретного банку.

Депозитний портфель є важливою складовою ресурсної бази банківської установи. Під депозитним портфелем слід розуміти сукупність коштів на депозитних рахунках клієнтів, залучених банком на договірній основі. Формування депозитного портфеля слід розглядати як безперервний циклічний процес, що складається з основних етапів:

- аналіз – дослідження «поведінки» грошових коштів на рахунках клієнтів;
- планування – орієнтація на залучення певних груп клієнтів і види депозитів;
- робота по залученню клієнтів – впровадження нових продуктів, гнучка тарифна політика і індивідуальна робота з клієнтами;
- контроль.

За даними НБУ, процентні ставки за валютними депозитами фізичних осіб в минулому році впали до історичного мінімуму – 3,7% за 12-місячними заощадженнями в доларах і 2,68% – в євро. Прибутковість гривневих вкладів вже також на мінімумі, і продовжує знижуватися. Серед банків, таку перевагу в даний момент має лише Ощадний банк.

Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб на 12 місяців в гривні обвалився за минулий рік на 3,5%: на початок 2017 року у середньому банки платили вкладникам 17,74% річних, вже до кінця року – 14,26% річних [5].

Валютні вклади також дешевшали. Прибутковість за 12-місячними депозитами в доларах та євро за 2017 рік знизилася на 2%. В кінці минулого року за доларовий вклад на 12 місяців можна було отримати в середньому 3,68% річних, за євро депозит – 2,75%. При цьому офіційна інфляція за минулий рік склала 13,7% [5].

Лідерами ринку депозитів фізичних осіб у 2017 р. були великі системні банки ПАТ КБ «Приватбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «Райффайзен банк аваль» [7]. Депозитні зобов'язання банків знизилися на 18,2 млрд грн (-1,6%) до 1,13 трлн грн, в той час як капітал українських банків зріс на 20,1 млрд грн (+19,4%) до 123,78 млрд грн [8].

Перевага вкладників віддавалася розміщенню коштів на депозитах короткострокового характеру, терміном на 3 місяці. Також попитом користувалися вклади з вільним доступом. А вже за результатами жовтня–листопада спостерігалася позитивна динаміка приросту показників більш тривалих вкладів, терміном, що перевищує 6 місяців. Основними причинами, що пояснюють відновлення припливу депозитів, можна вважати стабілізацію курсу, зниження інфляції, а також зняття обмежувальних рамок по валютних внесках.

Узагальнюючи проведені дослідження, маємо можливість відокремити основні проблеми ринку депозитів України:

- відсутність загальної узгодженої політики монетарного, фінансового та фіскального секторів економіки;
- низький рівень приросту ВВП, що не досягнув до кризового рівня;
- падіння рівня життя населення та скорочення обсягів виручки підприємств реального сектору економіки;
- високі інфляційні очікування суб'єктів господарювання;
- неефективність управління фінансовими ресурсами на рівні депозитних корпорацій, як то спрямованість надлишкових ресурсів у державні цінні папери, скорочення кількості довгострокових кредитних операцій, загальна висока вартість кредитних програм та ін.

Вирішення вищенаведених проблем можливе у разі реформи фінансового сектору та посилення вимог НБУ до складу та структури ресурсів банків, що, в свою чергу, вимагатиме удосконалення механізму організації руху грошових і капітальних ресурсів.

Також, слід зазначити, що підтримка власної ліквідності фінансово-кредитною установою є майже першочерговим завданням.

Висновки з даного дослідження. На сучасному етапі розвитку економіки, враховуючи майбутні запити країни, виникає потреба в запровадженні інноваційних підходів до вдосконалення кредитної політики банків. Проте механізм трансформації тимчасово вільних коштів у кредитні ресурси банківської системи України не відповідає сучасним потребам економіки інноваційного типу. Таким чином, проблема формування ресурсного потенціалу і розробка депозитної політики банку, що передбачає поступову зміну структури джерел залучення коштів, має першочергове значення і є складовою частиною гнучкого банківського менеджменту.

Аналіз загальної депозитної бази України показав, що розмір депозитних ресурсів має сталу тенденцію до збільшення. З метою оптимізації депозитного портфеля та задля забезпечення більшого надходження коштів на строкові та ощадні депозити можна рекомендувати спрощення режиму функціонування відповідних рахунків. Слід більш широко застосовувати строкові вклади з додатковими внесками, а також скоротити обмеження на здійснення розрахунків із використанням коштів, що містяться на ощадних та строкових депозитах.

Таким чином, слід зазначити, що дослідження депозитного портфелю як інструменту ресурсної політики банку є не лише актуальними, а і потребують подальшого вивчення.

Список використаної літератури

1. Аналіз банківської діяльності: підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін.; за ред. А. М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
2. Гацько С. С. Актуальні проблеми розвитку депозитних операцій вітчизняних банків у сучасних умовах [Електронний ресурс] / С. С. Гацько. – Режим доступу: <https://www.nbuv.gov.ua>.
3. Рибак О. М. Дослідження проблем ринку депозитів України / О. М. Рибак, В. В. Василенко // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції "Фінанси: теорія і практика" (24 листопада 2016 р.). – К., 2016. – С. 49.
4. Рибак О. М. Особливості управління ресурсним потенціалом депозитних корпорацій / О. М. Рибак, В. В. Василенко // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції "Корпоративні фінанси соціально-економічні, організаційно-правові та інституціональні аспекти" (16 березня 2017 р.): тези доп. – К., 2017. – С. 39.
5. Офіційний сайт міністерства Фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.com.ua/ua/2018/01/18/31858398/>.
6. Аналітичний огляд банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com/>.
7. Рейтинг банків України 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kriza.com.ua/>.
8. Основні показники діяльності банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/>.
9. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: підручник / Л. О. Примостка. – К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
10. Версаль Н. І. Особливості формування депозитних ресурсів банками України [Електронний ресурс] / Н. І. Версаль // Фінанси України. – 2009. – № 12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2009_12_13.
11. Савлук С. Динаміка та структура банківського капіталу в трансформаційній економіці України / С. Савлук // Вісник ТНЕУ. – 2008.
12. Лобанова А. Л. Ресурсна політика комерційних банків України / А. Л. Лобанова // Фінанси України. – 2005.